

Nr 516.

Av herr **Lindman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 187, med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 187, föreslår Kungl. Maj:t riksdagen antaga förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.

Vid studium av denna proposition har jag — utan att i övrigt finna särskild anledning till erinran emot densamma — fäst min uppmärksamhet vid propositionens förslag, i vad de avse de ecklesiastika *skogarnas* förvaltning. Jag kan ej underlåta att redan nu såsom min bestämda uppfattning uttala, att förslagen på denna viktiga punkt synas mig i hög grad otillfredsställande.

Dessa skogar utgöra mycket värdefulla tillgångar. De torde för närvarande tillhöra de mest virkesrika inom hela landet. I avrundade tal omfatta de en totalareal av 360,000 hektar med ett taxeringsvärde av ej mindre än 55,000,000 kronor. Årsavkastningen för 1930 steg till mera än 4,000,000 kronor, varav inemot 3,400,000 kronor inlevererades till kyrkofonden. Återstoden utgjorde boställshavares andelar i skogsavkastning eller värdet av använt husbehovsvirke. Dessa siffror belysa, synes det mig, de värden, varom här är fråga och som kunna äventyras vid en obetänksamt genomförd omorganisation av skogsförvaltningen.

Föredragande departementschefen framför på sid. 201 ff. vissa allmänna tankar angående skogsförvaltningens allmänna funktion. Även om erinran kan riktas emot den ekonomiska syn, som därvid i visst avseende lägges på skogsbruket, så vill det i varje fall framgå, att departementschefen ej saknar information därom, att skoglig sakkunskap, och detta i betydande grad, erfordras vid skötseln av de ecklesiastika skogarna. Detta synes ock hava stått klart för tillkallade utredningsmän och sakkunniga.

Den nya ordning, som nu föreslås, innebär i stora drag följande i fråga om skogens förvaltning. Pastoraten skulle, under domkapitlens tillsyn, förvalta skogen. För den omedelbara vården av skogen skulle hos pastorat vara anställd en förvaltare med skoglig utbildning eller eljest med erforderlig kännedom om skogsskötsel. För att tillhandagå pastorat vid skogsförvaltningen och öva tillsyn över skogsskötseln skulle inom varje stift finnas anställd stiftsintendent med skogshögskolutbildning. Till dennes förfogande skulle ställas erforderliga biträden (skogvaktare). I finansplanen, sid. 439 ff., räknas med ett behov av 11 stiftsintendenter och 18 skogvaktare. För genomförandet av den nya boställsordningen skulle till en början anordnas en central ecklesiastik boställskommission, som sedermera skulle ersättas med en inspektör med huvudsaklig uppgift att hava inseende över stiftsintendenternas verksamhet. Denna nya för-

valtningsordning innebär sålunda, att domänverket, som har sig anförtrott vården av de ecklesiastika skogarna, icke längre skulle hava denna uppgift sig ålagd och att en helt ny organisation, såväl lokalt som centralt, skulle inrättas. På landets pastorat, vart och ett å sin ort, skulle läggas den omedelbara skogsförvaltningen med allt vad därtill hörer i fråga om utstämpling, avverkning och försäljning av virke, skogs- och markvård, skogsförnyngsarbeten, skogsbokföring, skoglig uppbörd och redovisning m. m.

Man frågar sig, om det verkligen kan vara överensstämmande med pastoratens och det allmännas sanna intressen — sedda på längre sikt — att det nuvarande förvaltningssättet utdömes och i dess ställe införes den nu ifrågasatta ordningen för skogarnas förvaltning och skötsel.

Vad först angår pastoratets omedelbara vård av skogen finner man av uttalande i propositionen, sid. 197, att till förvaltare i de mindre och medelstora boställsskogarna skulle kunna brukas en av stiftsintendenten godkänd pastoratsmedlem med nöjaktig kännedom om skogsskötsel. Departementschefen, som upptagit centralrådets för skogsvårdsstyrelsernas förbund förslag om anställande i varje pastorat av en skogsvaltare med skoglig utbildning, intager här en ståndpunkt, som i anmärkningsvärd grad avviker från centralrådets. Han vill nämligen överlåta de omedelbara förvaltningsgöromålen åt pastoratsmedlem utan att därvid fästa det, enligt min mening, ofrånkomliga villkoret, att denne skall besitta den skogligen utbildning, som i vårt likasom i andra skogsbrukande länder sedan länge ansetts vara erforderlig för utövande av skoglig förvaltning och för vilken staten ock genom uppehållandet av undervisning vid högre och lägre skogligen läroanstalter söker på ett erkännansvärt sätt sörja. Detta förslag om anställande av skogsförvaltare synes rent av strida emot de i det föregående berörda uttalandena å sid. 201 ff. i propositionen.

Den uppfattningen torde numera vara allmänt rådande, att skogens skötsel, i ekonomiskt såväl som i biologiskt hänseende, i mycket hög grad beror av *huru yxan föres* eller, med andra ord, huru virkesutstämplingen sker. En omödesgillt utförd stämpling verkar höjande å skogsavkastningen, förebygger onödiga utlägg för skogsodling m. m. En oriktigt verkställd stämpling kan däremot leda till spolierande av betydande framtidsvärden.

Stiftsintendenten, som närmast komme att motsvara statens revirförvaltare och, i vissa fall, dess överjägmästare, kan — varken själv eller genom hos honom anställda biträden (skogsvaktare) — mäka att på annat sätt än genom stickprov, såsom i propositionen ock antydes, öva inflytande å stämplingarnas utförande och därmed å skogens vård. Denna kontroll från stiftsintendentens sida kan helt visst befaras stundom bliva alltför sent insatt — så sent att av olämplig avverkning föranledd skada å skogen ej står att bota. Stiftsintendenten skulle följaktligen komma att sakna de förutsättningar för fullgörandet av honom tillkommande ansvarsfull uppgift, vilka statens jägmästare och överjägmästare äga genom dem underlydande skogligt utbildad och till erforderligt antal anställd personal. I propositionen, sid. 271, anföres att det icke vore be-

hövligt att giva stiftsintendenten ordinarie anställning. Detta kan medföra vissa risker med hänsyn till den fordran på kontinuitet i förvaltningen, som skogsskötsel ovillkorligen kräver.

Den ecklesiastika boställskommissionen och det organ — inspektör — som småningom skulle avlösa densamma skulle, så vitt av förslaget synes framgå, till väsentlig del ersätta kammarkollegium och domänstyrelsen i vad dessa ämbetsverk hava inseende över de ecklesiastika fastigheterna.

Utan att här ingå på detaljer i det föreliggande förvaltningsförslaget vill jag vidare framhålla, att ett ekonomiskt utnyttjande av skogsprodukter genom rationellt ordnad avverkning, virkesbehandling, transport och försäljning m. m. ingår såsom ett betydelsefullt led i nutidens skogsbruk. Konkurrenten på den allmänna virkesmarknaden blir allt hårdare. Större omsorg och vakenhet än förr måste därför ägnas åt avverkningar och försäljningar. Inom domänverket finnes en väl utbildad facklig insikt på detta område. Å virkesförsäljningarna, såväl från kronoparker som ecklesiastika skogar, utövas inom domänverket en central ledning, som — med stöd av ingående kännedom om det allmänna läget på virkes- och arbetsmarknaden — själv ombesörjer virkesförsäljning samt lämnar den lokala skogsförvaltningen nödiga uppgifter rörande virkespris m. m. till ledning vid försäljningar. Ett övergivande av den sakkunskap, som inom domänverket på detta område finnes företrädd, synes grunda sig på en överdriven tilltro till pastoratens förmåga att bedriva affärsmässig skogsskötsel. I viss mån kan detta förklaras av en underskattning av det arbete och det ansvar, som enligt förslaget skulle åläggas pastoraten.

Av ålder har domänverket omhänderhaft vårderna av de ecklesiastika skogarna. Visserligen stodo före år 1910 de flesta skogarna formellt under boställshavares eller arrendators bevakning och skötsel, men i verkligheten handhade skogsstaten det väsentliga av såväl virkesförsäljningarna som skogsvårderna. Utan förminskning av virkeskapitalet har domänverket kunnat inleverera betydande belopp till kyrkofonden. Utöver förut anförda siffror vill jag, till ytterligare belysande av denna sak, tillägga, att kyrkofonden under de åtta åren 1923—1930 tillfördes inemot 22,000,000 kronor skogsmedel. Under samma tid utbetalades direkt till boställshavare omkring 1,400,000 kronor. Värdet av in natura utlämnat husbehovsvirke uppgick samtidigt till omkring 5,400,000 kronor. Den sammanlagda avkastningen av den ecklesiastika skogsskötseln nådde sålunda under dessa år till inemot 29,000,000 kronor.

Mot domänverkets förvaltning av de ecklesiastika skogarna hava anmärkningar vid skilda tillfällen riktats. Dessa hava i huvudsak utmynnat däri, att skogsskötseln så till vida varit alltför konservativ, att avverkningsbeloppen varit för låga och att överårig skog blivit för länge överhållen. Enligt vad jag kunnat finna har emellertid det omdömet varit samstämmigt, att domänverket skött föryngringsarbetena väl och att verket genom dikning och vägbyggnad m. m. förhöjt egendomarnas värde och produktionsförmåga. Vid utövande av kritik på avverkningspolitiken har man, synes det mig, skjutit över målet och,

märkligt nog, ofta förbisett, att för dessa skogar författningsenligt gällt och, till viss grad, ännu gälla särskilda bestämmelser rörande skogsavkastningens disposition, vilka ofta tvungit till en alltför konservativ hushållning och förringat möjligheterna för en tillfredsställande förvaltning. Numera vunnen lättnad i nämnda bestämmelser, särskilt efter de nya löneregleringarnas ikraftträdande, ävensom ökade avsättningsmöjligheter hava ej blott skapat vidgade möjligheter för, utan ock åvägabragt en förbättrad skötsel av de ecklesiastiska skogarna. I detta hänseende förtjänar framhållas att den avverkade virkesmassan å de ecklesiastiska skogarna stigit från 410,000 kubikmeter år 1913 till 760,000 kubikmeter år 1929. Var och en som haft bestyr med skog och skogsskötsel inser väl, att en dylik förbättring ej kan genomföras på en gång utan kräver sin tid. Att en högst avsevärd förbättring under det senast gångna decenniet av nu antydda skäl kommit till stånd, torde vara allmänt känt.

Av propositionen framgår att såväl ett flertal länsstyrelser som ock centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund hysa den meningen, att domänverket är väl skickat att tillvarata det allmännas intressen av att de ecklesiastiska skogarna väl förvaltas. Det kan ej gärna tänkas, att upprättandet av en ny kår av tjänstemän skulle bli billigare än bibehållandet av förvaltningen hos domänverket. Gives denna nya kår en sådan organisation, att förvaltningen i fråga om effektivitet ej blir den nuvarande underlägsen, måste kåren fasthellre, när dess organisation väl blivit fullt genomförd, komma att draga större kostnader. Denna slutsats måste jag draga därav, bland annat, att de ecklesiastiska skogarna ofta omedelbart angränsa domänskogar, varigenom, vid gemensam förvaltning av ecklesiastiska skogar och domänskogar, kostnaden för resor och förrättningar bör kunna hållas avsevärt lägre än om för vardera kategorien av skogar äro anställda särskilda tjänstemän. Dylik förvaltning bör kunna befrämja en kostnadsbesparande förenkling över huvud taget i fråga om planläggning och utförandet av skogsvårdande arbeten av skilda slag. Att man vid den utredning, som föregått ifrågavarande proposition, kunnat komma till det resultatet, att en ny förvaltningskår skulle bli billigare än den nu befintliga, beror tydligen därpå, att man räknat med en alldeles för fåtalig personal och att man ej synes hava inlåtit sig på beräkning av de kostnader, som pastoraten ofrånkomligen skulle få vidkännas för alla de skogliga bestyr av mycket skiftande slag, som skulle åligga dem. Över huvud taget får man ett starkt intryck av att i propositionen angivna beräkningar av kostnaderna för den föreslagna organisationen tarva en kritisk granskning, ej minst i vad de avse jämförelse med kostnaderna för den nuvarande organisationen.

För närvarande finnas i vårt land en tjänstemannakår för förvaltning m. m. av domän- och kyrkofondens skogar jämte andra allmänna skogar samt en annan kår för övervakande av enskildas skogar. Anordnas nu, enligt propositionens förslag, en ny särskild tjänstemannakår för förvaltning av de ecklesiastiska skogarna, så nå vi upp till ej mindre än *tre* skogliga organisationer, rekryterade av tjänstemän, som dock i stort sett hava enahanda skoglig utbild-

ning. Kommer härtill att förslaget, därest det genomföres, åvägabringar en avsevärd övertalighet beträffande tjänstemännen i domänverkets nu bestående organisation, så måste jag obetingat sånna vid den uppfattningen, att det vore oklokt att godtaga detta förslag i vad det rör skogarnas skötsel.

Sedan jag nu i största allmänhet framfört den åsikt jag i *skogligt* hänseende hyser i fråga om propositionens förslag till förvaltningsreform — varav lärers framgå att jag måste underkänna desamma i vad de avse skogsförvaltningen — övergår jag till att framlägga förslag till sådan ändring och modifiering av propositionens förslag, som jag såväl ur det allmännas som pastoratens intressen finner påkallade. Härvid måste ur allmänt-ekonomisk synpunkt fasthållas vid, att lagstiftningen gives sådan inriktning, att den kan förväntas lända till en varaktigt god förvaltning av boställsskogarna. I anslutning till denna uppfattning anser jag, att den beprövade organisation av dessa skogars förvaltning, som av ålder finnes, alltjämt bör i lämplig utsträckning bibehållas.

De ecklesiastika skogarna äro av mycket växlande storlek. Ett betydande antal av dem, särskilt de i landets sydligare delar belägna, äro av så ringa storlek, att de blott delvis eller helt förslå till produktion av den virkeskvantitet, som sedan gammalt tillkommer löneboställe, pastorat och församling för husbehovsändamål av skilda slag. Övriga skogar däremot producera, utöver virkesfånget till nyssnämnda ändamål, större eller mindre överskott av virke till försäljning. Jag anser lämpligt, att löneboställenas skogar, efter närmare prövning för varje särskilt fall, uppdelas i två huvudgrupper — den ena gruppen avseende de större skogar, vilkas virkesavkastning i betydligare mån överskjuter den rätt till virkesfångst för olika ändamål, som tillkommer löneboställe, pastorat och församling, samt den andra gruppen övriga, mindre skogar. Förslagsvis kunna till den förstnämnda gruppen hänföras sådana skogar, där virkesöverskottet till försäljning beräknas motsvara ett medelvärde å rot av mera än 200 kronor årligen. De större skogarna skola stå under domänverkets förvaltning enligt i tillämpliga delar nu gällande grunder med revirförvaltare och dem underlydande kronojägare såsom skogligt utbildad lokal personal. Förvaltningsuppgifterna böra ej handläggas i högre instans än deras vikt kräver. De mindre skogarna däremot skola stå under pastoratens förvaltning och domänverkets kontroll. Pastoraten skola därvid vara skyldiga att för förvaltningen anlita personer med skoglig utbildning, där ej undantag från denna regel i enstaka fall, såsom bland annat beträffande skogar av mycket ringa ytvidd, må kunna medgivas. Domänverkets kontroll skall utövas i första hand av vederbörande revirförvaltare vid besök å skogen — återkommande med några års mellanrum — lämpligen, då så låter sig göra, i samband med avhållandet genom boställsnämnd av ekonomisk besiktning av löneboställe. Revirförvaltaren bör vid sådant kontrollbesök tillse att erforderliga åtgärder i skogsvårdande syfte utföras. Att, med utgångspunkt allenast från arealförhållanden, helt schematiskt avgöra, huruvida skog må vara att hänföra till gruppen av större eller mindre skogar, torde ej kunna ske, då avkastningens storlek beror även av

andra omständigheter, såsom markens produktionsförmåga, virkesförrådets storlek och sammansättning m. m. Det torde böra ankomma å domänstyrelsen eller, eventuellt, Kungl. Maj:t efter förslag av domänstyrelsen, att träffa avgörande i detta spörsmål. Till ledning vid denna prövning böra tjäna tillgängliga uppskattningshandlingar eller, där så erfordras, särskild besiktning å ort och ställe. Virkesförsäljning från de mindre skogarna bör i huvudsak kunna ombesörjas av pastoraten. Vådan av att sådan försäljning därvid måhända ej alltid sker på mest ändamålsenliga sätt är givetvis av mindre betydelse, då det här ej gäller så stora skogsvärden.

Genom en dylik uppdelning av skogarna i två grupper undvikes en tyngande förvaltningsapparat med därav föranledda kostnader för resor av kronojägare och revirförvaltare för de mindre virkesrika och mindre värdefulla skogarnas vidkommande. Avverkningsplaner skola genom domänverkets försorg upprättas för de ecklesiastika skogarna. De böra vara av så enkel struktur som möjligt. För de större skogarna böra dessa planer fastställas av domänstyrelsen. För de mindre skogarna torde dessa i mångt fall kunna ersättas av en mycket enkel plan i form av en promemoria, upprättad av revirförvaltare vid av honom avhållen kontrollförrättning. Jämväl försäljning från boställsskog av andra nyttigheter än virke — såsom grus, sten, torv, lera eller därmed jämförliga naturtillgångar — synes beträffande mindre skogar kunna ske genom pastorats försorg. Från de större skogarna torde dylik försäljning böra omhänderhavas genom domänverket med så vittgående befogenhet som möjligt för dess underlydande organ.

För skog vid boställe, vars avkastning i sin helhet ingår till kyrkofonden — i förslaget benämnt allmänt kyrkohemman — synes böra gälla i huvudsak samma grunder för förvaltningen som nu föreslagits för ovannämnda större boställsskogar.

Den av mig nu föreslagna förvaltningsformen innebär sålunda, att någon ny lokal tjänstemannakår av stiftsintendenter med biträden ej skulle skapas.

Det föreliggande förslaget om inrättandet tillsvidare av en central ecklesiastik boställskommission anser jag mig ej böra avstyrka, ehuru det givetvis vid en sådan anordning, trots allt vad däremot plägar invändas, alltid är att befara, att den förr eller senare leder till uppkomsten av ett nytt centralt ämbetsverk. Anledningen till att jag ej anser mig böra resa bestämd invändning mot denna nya institution är huvudsakligen, att densamma, i den mån redan befintliga ämbetsverk därtill ej anses böra anlitas, kan bli erforderlig för genomförandet av i propositionen föreslagna ändringar i förvaltningen av löneboställernas jordbruk. I anslutning till mitt förslag om bibehållandet av domänstyrelsen som central myndighet för skogsskötseln bör givetvis, i motsats till propositionens förslag, domänstyrelsen och ej kommissionen utgöra besvärinstans beträffande beslut i skogligt hänseende. Jag förutsätter emellertid att, i samband med beslut om inrättandet av denna kommission, bestämt utsäges, att densamma endast skall bli av tillfällig natur.

Med anledning av det nu anförda får jag hemställa,

att riksdagen, vid behandling av förevarande förslag till ecklesiastik boställsordning m. m. ville besluta sådan ändring av förslaget, i vad det avser löneboställes och allmänt kyrkohemmans skog, att förvaltningens ordnande kommer att ske med iakttagande i huvudsak därav, *att* löneboställes skog, vars avkastning i betydligare mån överskjuter den rätt till virkesfångst för husbehovsändamål av skilda slag, som tillkommer löneboställe, pastorat och församling, ävensom allmänt kyrkohemmans skog, skall stå under domänverkets förvaltning, *att* löneboställes skog, vars avkastning är mindre än nyss sagts, skall stå under pastorats förvaltning och domänverkets kontroll med skyldighet för pastorat att för förvaltningen i regeln anlita personer med skoglig utbildning, *att* försäljning av virke och andra nyttigheter skall, i huvudsak, ombesörjas av domänverket från skogar under verkets förvaltning och av pastorat från skogar under deras förvaltning, *att* det skall tillkomma domänstyrelsen eller, eventuellt, Kungl. Maj:t efter förslag av domänstyrelsen att avgöra, huruvida löneboställes skog skall stå under domänverkets förvaltning eller under dess kontroll, *att* avverkning av skog skall ske i enlighet med avverkningsplan, som upprättas genom domänverkets försorg och fastställs, beträffande skog under verkets förvaltning, av domänstyrelsen och, vad angår skog under verkets kontroll, av vederbörande revirförvaltare, *och att* största möjliga decentralisation och förenkling i förvaltningens alla delar skall eftersträvas utan att därvid eftergift göres å den effektivitet i förvaltningen, som skogarnas värde påkallar.

Tillika hemställer jag,

att de förändringar i lagtexten som härav påkallas måtte av vederbörande utskott utformas.

Stockholm den 5 april 1932.

Arvid Lindman.